

İlk mütəxəssislərdən biri

Mühəndis-metallurq Neymətulla bəy Şahtaxtinski Azərbaycanın maarif fədailərindən idi

Azərbaycan xalqının tarixində çox mühüm rol oynamış bir sıra tanınmış soyadlar var ki, onlardan biri də Şahtaxtinskiyədir. İsa Şahtaxtinski, Məmmədəğa Şahtaxtinski, Əbülfət Şahtaxtinski, Baxşəli ağa Şahtaxtinski, Həbibulla Şahtaxtinski, Neymətulla Şahtaxtinski, Həmid bəy Şahtaxtinski, Behbud bəy Şahtaxtinski, Elmira xanım Şahtaxtinskaya, Toğrul Şahtaxtinski, Aleksis Şahtaxtinski və başqaları bu soyadın tanınmış nümayəndələrindəndir. Bu məqalə Azərbaycanda texniki-peşə təhsilinin təşkilində, müxtəlif texniki peşələrə yiyələnmiş milli kadrların hazırlanmasında müəyyən rolunu və xidməti olmuş Neymətulla Baxşəli ağa oğlu Şahtaxtinskiyə həsr edilmişdir.

Mühəndis-metallurq Neymətulla Şahtaxtinski metalların texnologiyası üzrə Azərbaycanda ilk mütəxəssislərdən biri olmuşdur. Neymətulla Şahtaxtinski haqqında məqaləni hazırlayarkən bəzi ilkin tarixi məlumatları əldə etməkdən ötrü mövcud ensiklopediyalara, o cümlədən Azərbaycan sovet, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti, "Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya"nın müvafiq cildlərinə və Naxçıvan Ensiklopediyasına müraciət etdim. Lakin həmin mənbələrdən Neymətulla Şahtaxtinski haqqında hər hansı bir məlumat aşkar etmək mümkün olmadı. Çox güman ki, Neymətulla Şahtaxtinski haqqında həyat və fəaliyyəti bu günədək kifayət qədər öyrənilmədiyi üçün onun haqqında məlumatlar mövcud elmi-kütləvi nəşrlərə daxil edilməmişdir.

Neymətulla Şahtaxtinski haqqında bəzi məlumatları Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivi və Dövlət Tarix Arxivinin müvafiq fondlarında saxlanılan arxiv sənədlərindən və Milli Arxiv İdarəsinin Elmiməlumat kitabxanasındakı mənbələrdən aşkar etmək mümkün oldu. Arxiv sənəd və materiallarından aşkar etdiyim məlumatlar əsasında Neymətulla Şahtaxtinski haqqında hazırladığım bu məqaləni milli təhsil tariximizin hər bir səhifəsinə böyük hörmət və ehtiram əlaməti olaraq hörmətli oxucularımızın diqqətinə çatdırıram.

Neymətulla ağa Şahtaxtinski 1887-ci ildə Naxçıvan qəzasında, indiki Kəngərli rayonunun Şahtaxtı kəndində, öz dövrünün ziyalılarından olan Baxşəli ağa Şahtaxtinski ailəsində anadan olmuşdur. Bakı Politexnik Məktəbinin direktoru L.S.Brjostovskinin 1919-cu ilin avqustunda Bakı qəza-şəhər Barışıq məntəqəsinin müdirinə göndərdiyi 648 Nəli məktubda Bakı şəhəri, Stanislavskaya, 46 ünvanında (indiki Azadlıq prospekti - R.S.) yerləşən Bakı Politexnik Məktəbinin binasında yaşayan müsəlmanların siyahısı qeyd edilmişdi. Həmin siyahıda Neymətulla bəyin 32, İsmayıl Şixəhməd oğlunun isə 35 yaşında qeyd edilirdi. Siyahıda bu məlumat əsaslanaraq Neymətulla bəyin doğum tarixinin 1887-ci il olduğunu qeyd etmək mümkündür. Neymətulla Şahtaxtinski doğum tarixini digər mənbələr üzrə dəqiqləşdirmək mümkün olmadı.

Neymətulla Şahtaxtinski ali təhsilini Petroqrاد Politexnik İnstitutunda almışdır. O, həmin institutun kurslarını bitirdiyi haqqında 1918-ci il martın 23-də 315 Nəli vəsiqə almışdır. Neymətulla Şahtaxtinski Petroqrاد Politexnik İnstitutunun məzununu

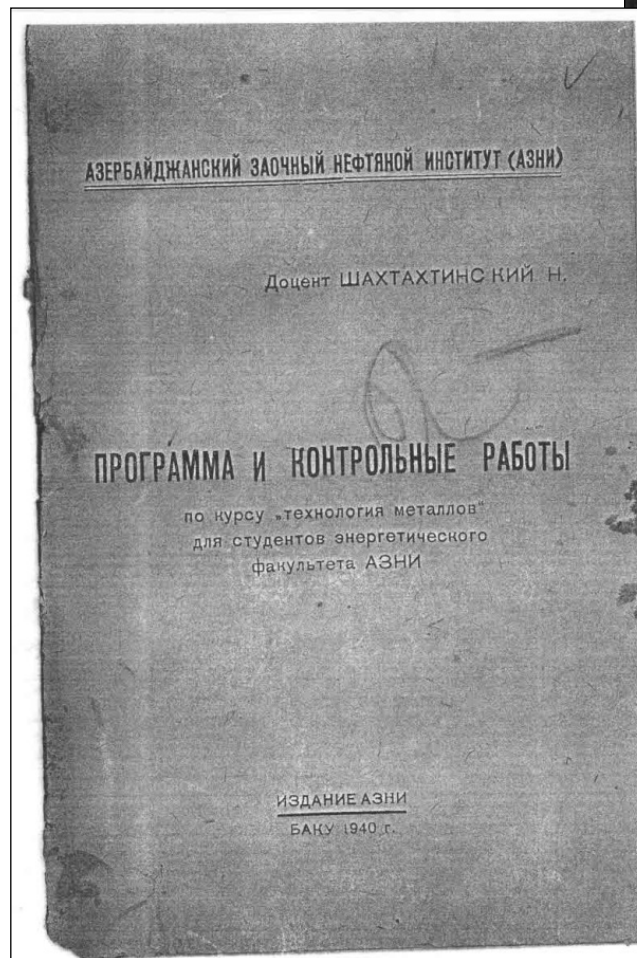
olduğu haqqında məlumatlar bir sıra sənədlərdə öz əksini tapmışdır. Məsələn, həmin sənədlər sırasında Xalq Maarif Nazirliyinin Dəftərxanasının direktor müavini M.Kondratyevin Ticarət Məktəbinin direktoruna göndərdiyi məktubu, həmçinin Bakı Politexnik Məktəbində çalışan qulluqçuların 1918-1919-cu illər üzrə dərslər bölgüsü siyahısını qeyd etmək olar.

Xalq Maarif Nazirliyinin rəisi Həmid bəy Şahtaxtinskiyə 1919-cu il aprelin 30-da imzaladığı 168 Nəli əmrə mühəndis - metallurq Neymətulla Şahtaxtinskiyə icazə verildi ki, 1919-cu il mayın 1-dən etibarən Bakı Politexnik Məktəbinin emalatxanasının müdiri vəzifəsini icra etsin. Məktəbin direktoru L.S.Brjostovski 1919-cu il mayın 3-də Dövlət Nəzarəti İdarəsinə 202 Nəli məktub göndərərək Neymətulla Şahtaxtinskiyə Bakı Politexnik Məktəbinin emalatxanasının müdiri vəzifəsini icra etdiyi haqqında məlumat vermişdir.

Bakı Politexnik Məktəbinin yaranma tarixi haqqında qeyd edirik ki, Qafqaz Tədris Dairəsinin 26 aprel 1888-ci il tarixli sərəncamı ilə 1888-ci ilin iyulunda Bakıda şəhər sənət məktəbi açılmışdı. Həmin məktəb 1896-cı il sentyabrın 1-dən yenidən təşkil edilərək Bakı İbtidai Mexanika-Kimyə-Texnika məktəbi; 1901-ci ilin iyulunda isə məktəbin kimya bölməsi əvəzinə inşaat bölməsi yaradılaraq İbtidai Mexanika-İnşaat Texniki Məktəb adlandırıldı. Məktəb 1905-ci il yanvar ayından etibarən yenidən təşkil edilərək orta mexanika-inşaat texniki məktəb, 1913-cü ildə isə bu məktəbin adında yenidən dəyişiklik edilərək Bakı Alekseev orta mexanika - inşaat texniki məktəbi adlandırılmışdır. Məktəb qısa müddətdə texniki fikrin cəmləşdiyi, yaradıcı və texniki ziyalıların bir yerə toplandığı bir məkana çevrilmişdir. Məktəbin başlıca vəzifəsi Bakı və bütün Qafqaz bölgəsinin sənaye və texniki sahələri üzrə ixtisaslı mütəxəssislərin, ustaların və texniklərin hazırlanmasından

mədən-neft sənayesi, elektromexanika və memarlıq-inşaat bölmələrindən ibarət politexnikuma çevrilərək Bakı Politexnik Məktəbi adlandırıldı.

Bakı Politexnik Məktəbinin 15 sentyabr 1919-cu il tarixli 572; 580 Nəli vəsiqələrində qeyd edilirdi ki, riyaziyyat və fizika kurslarının həcminə görə Bakı Politexnik Məktəbinin 1-ci sinfi gimnaziya və real məktəbinin 6-cı sinfinin kurslarına bərabər tutulur. Real məktəbinin əlavə

sinfini bitirmiş şagirdlər Bakı Politexnik Məktəbinin 1-ci sinfinə imtahansız qəbul oluna bilərdi.

Xalqımızın böyük oğlu, tanınmış maarifpərvər xeyriyyəçi H.Z.Tağıyev Bakı Politexnik Məktəbinin yaradıcısı və 20 ildən artıq bir müddətdə fəxri qəyyumu olmuşdur.

Neymətulla ağa Şahtaxtinski 1887-ci ildə Naxçıvan qəzasında, indiki Kəngərli rayonunun Şahtaxtı kəndində, öz dövrünün ziyalılarından olan Baxşəli ağa Şahtaxtinski ailəsində anadan olmuşdur. Bakı Politexnik Məktəbinin direktoru L.S.Brjostovskinin 1919-cu ilin avqustunda Bakı qəza-şəhər Barışıq məntəqəsinin müdirinə göndərdiyi 648 Nəli məktubda Bakı şəhəri, Stanislavskaya, 46 ünvanında (indiki Azadlıq prospekti - R.S.) yerləşən Bakı Politexnik Məktəbinin binasında yaşayan müsəlmanların siyahısı qeyd edilmişdi. Həmin siyahıda Neymətulla bəyin 32, İsmayıl Şixəhməd oğlunun isə 35 yaşında qeyd edilirdi.

ibarət idi. Məktəb Ticarət və Sənaye Nazirliyinin tabeliyində idi.

Qafqaz Tədris Dairəsinin 3 may 1908-ci il tarixli sərəncamı ilə 1909-cu ilin yanvarından etibarən məktəbin nəzdində heykəltaraşlıq - daşyonma sənəti üzrə məktəb yaradıldı. Bu, Rusiyada daşyonma sənəti üzrə yaradılmış ilk məktəb idi. 1911-ci ildə məktəbin nəzdində sürücülər kursu və 1916-cı ildən isə tikinti işləri üzrə briqadrlar (desyatniklər) məktəbi açıldı. Məktəb 1917-ci il mayın 30-dan etibarən üç bölmə

1918-ci il oktyabrın 22-də Bakı Politexnik Məktəbinin direktor müavini L.S.Brjostovski məktəbin dəzgah və alətlərinin müsadirə edilməsinin qarşısının alınması haqqında H.Z.Tağıyevə məktubla müraciət etmişdir. O, H.Z.Tağıyevə ünvanladığı məktubda qeyd edirdi: "Dünən oktyabrın 21-də axşam saat 4-də polkovnik Həsən Fəhmi avtomobil zavodunun müdiri ilə birlikdə məktəbin emalatxanalarına gələrək Bakı Politexnik Məktəbinə məxsus dörd ədəd yeni tokar dəzgahını, bir ədəd

yeni dişaçan dəzgahı, üç ədəd təmirlənmiş tokar dəzgahlarını, 100 ədəd çilingər mənşəsini və alətləri müsadirə etdiklərini bildirdilər. Dəzgah və alətlərin müsadirə edilməsi məktəbdə şagirdlərə peşələrin lazımı səviyyədə öyrədilməsini qeyri-mümkün edir. Həmin əmlak məktəbin xeyrinə ödənilmiş ianələrin hesabına əldə edilmişdir.

Hacı, sizə müraciət edərək acizənə xahiş edirəm ki, imkanınız daxilində məktəbi onun dəzgah və alətlərinin müsadirə edilməsindən qoruyun və bununla da siz məktəbi qoruyub saxlamış olarsınız".

1919-cu il yanvarın 30-da Bakı Politexnik Məktəbinin direktoru L.S.Brjostovski müsadirə edilmiş əmlakın geri qaytarılmasına və onun məktəbin emalatxanalarına çatdırılmasına yardım edilməsi haqqında ticarət və sənaye naziri M.Əsədullayevə məktubla müraciət edərək bildirdi ki, "...Politexnik məktəbinə məxsus dəzgahlar, mənşənlər, kəmərlər və alətlər müsadirə edilmişdir. Bunların hamısı Kopiloviç zavoduna göndərilmiş və orada quraşdırılmışdır, hazırda isə Biçeraxovun dəstəsinin avtomobil zavodundadır. Məktəbin emalatxanasından çoxlu sayda dəzgah və alətlərin müsadirə edilməsi şagirdlərin uğurlu təhsilinə öz mənfi təsirini göstərməklə yanaşı hökumət təşkilatlarının, Poçt və teleqraf nazirliyinin, sənaye təşkilatlarının sifarişlərinin icra edilməsini də qeyri-mümkün edir.

Yuxarıda qeyd olunanlara əsaslanaraq... xahiş edirəm ki, Biçeraxovun dəstəsinin avtomobil zavodundan məktəbin müsadirə edilmiş əmlakının qeri qaytarılması və yük maşınları ilə məktəbin emalatxanasına çatdırılması üçün müvafiq göstəriş verəsiniz... dəzgah və alətlərin siyahısını əlavə edirəm".

(Ardı növbəti sayımızda)

Rafiq Səfərov
Azərbaycan Respublikası
Milli Arxiv İdarəsinin Sənədlərin
nəşri və istifadəsi şöbəsinin
baş məsləhətçisi

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyəsi əsasında hazırlanıb.